

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma Lappeenranta
Sosiaaliala
Sosionomi

Koikkalainen Milla

Mennään mehtään! -Ideoita luontokasvatukseen päiväkodissa

Opinnäytetyö 2015

Tiivistelmä

Milla Koikkalainen

Mennään mehtään!- Ideoita luontokasvatukseen päiväkodissa, 31 sivua, 2 liitettä, toimintakansio 19 sivua

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali-alan koulutusohjelma Lappeenranta

Opinnäytetyö 2015

Ohjaajat: lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Suomen luonto on monipuolinen ja ehtymätön lähde uuden oppimiseen ja kokeamiseen. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli käsitellä luontokasvatusta varhaiskasvatuksessa. Työn tarkoituksena oli luoda varhaiskasvatukseen käyttöön kansio, joka sisältäisi ideoita päiväkodin luontokasvatukseen. Kansiossa on esiteltynä erilaisia liikunnallisia leikkejä sekä ideoita taidetuokioihin, jotka voidaan toteuttaa luonnossa. Kansio syntyi yhteistyössä Kerimäen päiväkodin kanssa. Toimintahetket toteutin syksyllä 2015. Toimintahetkiä oli yhteensä 4, niistä kaksi oli liikuntapainotteisia ja kaksi taidepainotteisia.

Teoriaosassa opinnäytetyössäni käsitelin toimintaa varhaiskasvatuksessa sekä erilaisia varhaiskasvatuksen pedagogisia menetelmiä, teoriaosassa tarkastelin myös liikunnan ja taiteen merkitystä varhaiskasvatuksessa sekä esittelin tarkemmin erilaisia tapoja toteuttaa luontokasvatusta varhaiskasvatuksessa.

Jatkoaiheena opinnäytetyölleni voisi olla kansio, jossa huomioitaisiin Suomen eri vuodenaikat ja luonnon hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa eri vuodenaikoina.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, ympäristökasvatus, luontokasvatus

Abstract

Milla Koikkalainen

Mennään mehtään- proposals for the kindergartens nature education 31 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Program in Social Services

Bachelor's Thesis 2015

Instructors: Lecturer Ms. Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences

Finnish nature is a diverse and inexhaustible source to learn and experience new things. The purpose of this thesis was to find out how nature can be used in early childhood education. The aim was to create a folder which would include ideas for nature education at a kindergarten. The folder introduces different kind of sporty games and ideas for art moments that can be implemented in the nature. The folder was created in co-operation with Kerimäki kindergarten. Activity moments I implemented in autumn 2015. There were all together four activity moments, of which two were sport oriented and two art oriented

In the theoretical part of the thesis I studied activities of early childhood education and a variety of early childhood pedagogical methods were studied. In the theoretical part the meaning of sports and art in early childhood education were discussed and specifically different ways to implement nature education in the early childhood education were presented.

Further research study could be a folder in which the four seasons and their utilization would be taken into consideration in early childhood education.

Keywords; Early childhood education, environmental education, nature education

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Lapsen luontosuhteen syntyminen.....	6
3 Lapselle ominainen tapa toimia.....	7
3 Toiminta varhaiskasvatuksessa	9
4 Varhaiskasvatuksen pedagogisia menetelmiä	10
4.1 Ympäristökasvatus.....	10
4.2 Taidekasvatus.....	11
4.3 Liikuntakasvatus	12
4.4 Seikkailutoiminta	14
5 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa	14
5.1 Metsämörritoiminta	14
5.2 Case Forest pedagogiikka	15
5.3 Kestävä kehitys.....	17
5.4 Metsäpäiväkodit ja koulumetsät	17
7 Opinnäytetyöprosessi	18
7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	18
7.2 Opinnäytetyön selvitystehtävät ja toteutus	19
Lähteet.....	25

Liitteet

Liite 1 Suunnitelmat toimintahetkiin

Liite 2 Mennään mehtään- ideoita luontokasvatukseen päiväkodissa

1 Johdanto

Opinnäytetyön tekeminen lähti liikkeelle kiinnostuksestani luontoon sekä varhaiskasvatukseen ja näiden kahden asian yhdistämiseen. Ideoita opinnäytetyön koostamiseksi oli lukuisia siihen, mutta lopulta päädyin toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää luonnon käyttömahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena työssä on saada aikaan luontokasvattajan kansio, joka palvelisi tulevaisuudessa niin minua, kuin muutakin varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Selvitystehtäviä työssäni ovat:

- 1) Kuinka varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lapsen luontosuhteen syntymistä?
- 2) Millaisia taiteen ja liikunnan menetelmiä luontokasvatuksessa voidaan käyttää?

Elämykset luonnossa ovat ilmaista elämän rikkautta, johon meillä suomalaisilla on todellinen etuoikeus. Jokaisella on lähellään luontoa, josta pääsee nauttimaan ja jota voi ihmetellä. Luonto tulee toimeen ilman ihmistä, mutta ihminen ei tule toimeen ilman luontoa. Luonnossa liikuttaessa lapset saavat oikeaa tietoa luonnosta, sekä kokemuksia luonnon rikkaudesta ja moninaisuudesta. Leikinomaisuus, hauskuus ja jännittävyys sekä myönteiset kokemukset herättävät lapsen kiinnostuksen ja siten kehittävät myönteisiä asenteita luontoa ja luonnossa liikkumista kohtaan. Luonnossa aistimme herkistyvät ja jokainen kokemus auttaa meitä näkemään, kuulemaan, haistamaan, maistamaan sekä tuntemaan ympäristöämme paremmin. Mitä enemmän luonnossa viettää aikaa, sitä enemmän luontoa rakastaa ja haluaa pitää siitä huolta. (Honkanen, Karvonen 1995, 6-7.)

Luonto ja kaikki sen asiat ovat lapselle paikka tutkimiseen ja sen myötä oppimisen ja kasvamisen lähde. Retkellä luonnossa ihmetellään ja löydetään uusia asioita. Retkellä syntyy kysymyksiä, jotka muutoin olisivat saattaneet jäädä kysymättä. (Kiuru ja koppakuoriainen 2010)

Lapsena koetut luontoelämykset jättävät mieleen pysyvän muiston, joka ohjaa aikuisenakin luonnon äärelle. Varhaislapsuudessa muodostuneet asenteet ja arvostukset säilyvät läpi elämän, siksi on tärkeää aloittaa luontokasvatus mahdollisimman varhain. (Honkanen, Karvonen 1995, 8-9.)

2 Lapsen luontosuhteen syntyminen

Elinikäinen luontosuhde syntyy jo varhaislapsuudessa. Hyvä luontosuhde antaa eväitä henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja kestäväen kehityksen mukaiseen toimintaan. Metsä tarjoaa mahdollisuuden aidon luonnon kohtaamiseen ja luontosuhteen muodostamiseen. Metsässä on myös paljon enemmän vaihtuvia toimintamahdollisuuksia verrattuna ihmisen muokkaamaan ympäristöön. Rakennettu puisto tai harvennettu puistometsä eivät ole aidon metsäluonnon korvikkeita. Luonnossa olo lisää lasten terveyttä ja hyvinvointia. Tutkimusten mukaan myönteisiä vaikutuksia ovat stressin väheneminen ja keskittymiskyvyn paraneminen sekä leikkien monipuolisuus ja luovuus. Myönteiset tunteet toisia kohtaan ja yhteisöllinen osaaminen lisääntyvät. Kehon koordinaatio sekä päättely- ja havaintokyky kehittyvät. (Koulumetsäopas 2014)

Kaikki lapset tarvitsevat kokemusten ja elämysten kautta syntyvän elämänmittaisen suhteen elinympäristöönsä. Ulkona lähiympäristössä vietetty aika tukee lapsen terveyttä ja hyvinvointia monella tapaa. Se myös auttaa lasta kasvamaan tasapainoiseksi ja ympäristövastuulliseksi aikuiseksi. Ympäristö ei tarkoita pelkästään luonnonympäristöä, vaan lapsen kannalta oma arkinen ja joissain tapauksissa kaupunkimainen ympäristö on lähtökohtana ympäristökasvatukselle. (Luontoon 2015).

Luontosuhde ei ole valmis paketti, jonka voi vain ojentaa toiselle, vaan se on jokaisen rakennettava itse. Rakennusaineina toimivat omat kokemukset ja pohdinnat. Aikuisten tehtävänä on tarjota lapsen luontosuhteelle otollinen kasvualusta. On siis tarjottava myönteisiä ja ajatuksia herättäviä luontokokemuksia, oman elinympäristön ihmettelemistä ja tutkimista yhdessä. (Luontoon 2015)

Ulkoleikit ovat tärkeitä ympäristösuhteen kehittymisen kannalta, sillä kaikenlainen ulkona toiminen auttaa osaltaan ymmärtämään realistisia fyysisiä olosuhteita.

Vaihtelevat vuodenajat ja säät vaikuttavat leikkeihin ja pihalla toimimisen mahdollisuuksiin. Lämpötilojen muutokset sekä veden erilaiset olomuodot muuttavat ympäristöä ja mahdollistavat erilaisia leikkejä, tutkimuksia ja pohdintoja. Myös tuulinen sää voi innostaa erilaisiin ilmatutkimuksiin. Ympäristön leikittävyteen vaikuttavat sekä lapsille suunnitellut leikkipaikat, että suunnittelemattomat vapaat alueet. (Parikka-Nihti, Suomela 2014, 71.)

Lapselle olennaisimpia leikkiympäristöjä ovat siis ulkoilualueet, mutta pedagogisina ympäristöinä niitä ei käytetä riittävästi hyväksi. Lasten ulkoilu on todella tärkeää ja välttämätöntäkin, mutta nykyisenä autoistumisen ja kerrostaloasumisen aikakautena ulkoleikkeihin ja ulkoiluun kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Ulkoilu käsitetään usein lasten omaehtoisten fyysisen aktiivisuuden ja leikkien tapahtumapaikaksi ja aikuisten vahtimiseksi. Ulkoilu saa kuitenkin laajemmin merkityksensä siitä, millaisia leikki- ja luontoon perehtymismahdollisuuksia itsenäisen toiminnan mahdollisuuksien lisäksi se tarjoaa ja miten se virittää lasten mielikuvitusta. Lapset viettävät monissa päiväkodeissa päivittäin varsin pitkiä aikoja ulkona, joten tätä aikaa olisi syytä havainnoida myös oppimisen kannalta. Mikäli kasvattaja pitää lasta taitavana ja tutkivana lapsena, voidaan kognitiivista kiihoketta tarjota luonnosta. (Viittala 2006, 178.)

Lapselle on tärkeää olla ulkona mahdollisimman luonnonmukaisissa ympäristöissä muuallakin kuin pihalla ja muilla rakennetuilla alueilla, kuten leikkipuistoissa, sillä erilaisten ympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet vaihtelevat. Asfalttipihaa monipuolisemmat alueet antavat eri aisteille virikkeitä ja näin tukevat lapsen monipuolista kehitystä. (Parikka-Nihti, Suomela 2014, 25–26.)

3 Lapselle ominainen tapa toimia

Lapsi on synnynnäisesti utelias. Hän haluaa oppia uutta sekä kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on lapselle kokonaisvaltainen tapahtuma. Lapsi harjoittelee ja oppii erilaisia taitoja. Lapsi käyttää oppimisensa apuna kaikkia aistejaan. Toimissaan vuorovaikutuksessa ympäristön ja ihmisten kanssa lapset liittyvät asioita ja tilanteita omiin kokemuksiinsa, tuntemuksiinsa ja käsiterakenteisiinsa. Lapsi oppii parhaiten silloin kun hän on aktiivinen ja kiinnostunut. Toimissaan mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla lapsi voi kokea oppimisen ja onnistumisen iloa.

Liikkuminen, leikkiminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella. Lapselle luonteva toiminta vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja käsitystä itsestään. Se myös lisää hänen osallistumismahdollisuuksiaan. Kun lapsi saa toimia itselleen mielekkäällä tavalla lapsi myös ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan. (Stakes 2005).

Pienen lapsen oppiminenMitä on aina vuorovaikutuksellista. Se tapahtuu silloin kun lapsi ja aikuinen kohtaavat jakaakseen kokemuksiaan, käsityksiään ja tietoaan. Oppiminen ei ole ns. järjen asia vaan myös tunteilla on suuri merkitys sille, miten ylipäättään havaitsemme asioita. Lapsi oppii kokonaisvaltaisesti ja oppiminen on pitkälle lapsen mielentilan ja kiinnostuksenkohteen sanelemaa. Jotta lapsi voi oppia jotain uutta, tiedon tulee puhutella häntä. Päiväkotipäivään sisältyy paljon tapahtumia ja jokainen hetki synnyttää lapsissa ja aikuisissa uusia kokemuksia. Kun näitä tapahtumia havainnoi ja pohtii, syntyy tietoisuus. Tiedostaminen on keskeinen tekijä, kun puhutaan ihmisen kasvusta ja muutoksesta. Se auttaa niin lasta kuin aikuistakin ymmärtämään omaa käyttäytymistään. (Mikkola,Nivalainen 2009, 56–57.)luontokasvatus?

Pääasiallisesti alle kouluikäiset lapset oppivat ympäristöstä leikkimällä, liikkumalla ja nuuskimalla paikkoja. Lasten ympäristökasvatuksessa tavoitteena on hyödyntää lasten omaa aktiivisuutta suuntaamalla heidän kokemuksiaan niin, että he pystyisivät muodostamaan monipuolisen ja rikkaan perustan ympäristösuhteelleen. Oppiminen erilaisissa fyysisissä ympäristöissä tarkoittaa sitä, että lapset saavat kokemuksia mahdollisimman monenlaisista ympäristöistä päiväkodin elämismaailman lisäksi. Kun lapset saavat retkellä kokemuksen esimerkiksi siitä, miten erilaisia rakennuksia ovat kaupungintalo ja parkkitalo heidän tietonsa, taitonsa asenteensa suhteessa ympäristöön laajenevat. Jos lisäksi rinnalle otetaan taidemuseo ja lähimetsä, saadaan lisää vertailukohtia sille, miten erilaiseen toimintaan ja kokemukseen kukin fyysinen ympäristö antaa mahdollisuudet. Lasten tullessa uudenvuorokasvatukseen ympäristöihin esimerkiksi leikkimään, he tekevät myös uudenlaisia aloitteita tuon ympäristön käyttömahdollisuuksista. Tämä voi auttaa myös aikuisia näkemään ympäristöissä totutuista näkökulmista poikkeavia mahdollisuuksia, jos vain lasten ajatuksille annetaan tilaa. (Hujala,Turja 2012, 213.)

Oppimistavat jaetaan usein auditiivisiin, visuaalisiin ja kinesteettisiin. Nämä oppimistavat perustuvat aisteihin ja jokainen ihminen käyttää näitä kaikkia, mutta usein jokin aisteista korostuu. Auditiivinen oppimistapa sopii ihmiselle, jolle kuuleminen on tärkeää oppimisessa. Visuaalinen oppija taas nojaa näköhavaintoonsa ja kinesteettinen oppija käyttää tuntoaistiaan hyödyksi. Hän oppii siis tekemällä ja kokemalla. (Autio, Kaski 2005, 58–59.)

3 Toiminta varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatusta toteutetaan sisältöorientaatioihin jakautuvaan ja perustuvaan toimintaan. Varhaiskasvatussuunnitelmassa esitellään varhaiskasvatuksen sisältöorientaatioita. Niitä ovat:

1. matemaattinen orientaatio
2. luonnontieteellinen orientaatio
3. historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio
4. esteettinen orientaatio
5. eettinen orientaatio
6. uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio.

Orientaatiot auttavat kasvattajaa rakentamaan sisältöjä kasvatustyöhönsä. Eri orientaatioiden aiheet, ilmiöt ja sisällöt liitetään lasten lähiympäristöön, arkeen ja konkreettisiin kokemuksiin niin, että lapset voivat tehdä asioista havaintoja ja muodostaa omia käsityksiään. Varhaiskasvatuksessa lapsi ei opiskele eikä suorita eri orientaatioiden sisältöjä tai oppiaineita eikä lapsille aseteta suoriutumista vaatimuksia. Orientaatiot muodostavat varhaiskasvatuksesta vastaavalle henkilökunnalle kehyksen siitä, millaisia kokemuksia, tilanteita ja ympäristöjä aikuisten tulee etsiä, muokata ja tarjota lasten ja lapsiryhmien toimintaa ja oppimista varten. (Stakes 2005).

Eri orientaatiot integroituvat luontevasti toisiinsa varhaiskasvatustyössä. Työssäni olen yhdistänyt luonnontieteellisen orientaation sekä esteettisen orientaation. Luonnontieteellisessä orientaatioissa havaitaan, tutkitaan ja kokeillaan. Näin syvennyttään elollisen luonnon ilmiöihin. Esteettinen orientaatio taas on laaja

ja monitahoinen. Se avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen, mutta myös kuvittelun ja intuition avulla. (Stakes 2005).

4 Varhaiskasvatuksen pedagogisia menetelmiä

Tässä kappaleessa tuon esiin erilaisia pedagogisia menetelmiä varhaiskasvatuksessa. Menetelmiä on lukuisia, mutta olen keskittynyt käsittelemään, niitä jotka painottuvat opinnäytetyössäni.

4.1 Ympäristökasvatus

Vielä 70-luvulla ympäristökasvatus oli harvinainen käsite Suomessa, mutta 1980-luvun loppupuolella se juurtui kielenkäyttöön valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa sekä yleisessä keskustelussa. (Cantell 2005, 22.) 1990-luvulla varhaiskasvattajille järjestettiin ympäristökasvatuskoulutusta sekä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ilmestyi lisää. Ympäristökasvatus- ja lastentarhalehdessä kerrottiin useista ympäristökasvatuskokeiluista sekä ympäristökasvatuksen satuhahmoista, kuten Täti Vihreästä. Myös Suomen Latu aloitti Metsämörri- ohjaaja koulutuksen. (Parikka-Nihti, Suomela 2014, 58.)

Ympäristökasvatukselle on laadittu useita määritelmiä. Niille yhteistä on tavoite auttaa kasvattajia ja kasvatettavia luomaan ekologisesti kestävämpi yhteiskunta. Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on välittää ympäristöä suojelevia arvoja. Se myös opettaa keinoja, joiden avulla ihminen voi kantaa paremmin vastuuta ympäristöstään. Ympäristökasvatuksen perusta muovautuu yhteisistä hetkistä, joissa lapsi ja aikuinen havainnoivat ympäristön kauneutta ja rumuutta sekä pohjivat ympäristön arvoa. Olennaista on, että lapselle ja aikuiselle muodostuu oma-kohtainen suhde ympäristöön sekä kyky nähdä sen ominaispiirteitä. (Mäki-vaara, Sarviaho 1999, 10.)

Ympäristökasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi voidaan määritellä lapsen aktiivinen ja osallistuva toimijuus. Sen ansiosta lapsella on mahdollisuus kokea itsensä osalliseksi kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Varhaiskasvatuksen toimintaa tulisi rakentaa niin, että se mahdollistaa vastuunkannon harjoittelun kulttuurin.

Lapsen on tärkeää harjoitella vastuunkantoa sillä se edistää ympäristövastuullisuuden tunteen oppimista. Hyväksyvä, kaikkia kunnioittava ilmapiiri, oikeudenmukaisuus ja yhteisöllisyys luovat tukevan pohjan ympäristövastuullisten kansalaisten kasvattamiselle. Yhteisöllisyys merkitsee tunnetta siitä, että kuuluu joukkoon. (Parikka-Nihti, Suomela 2014, 31–32.)

Luontokasvatus taas on osa tätä laajempaa kokonaisuutta eli ympäristökasvatusta. Ympäristökasvatuksen eettisistä teemoista tärkein on elämän kunnioittaminen, joka kasvaa luonnontuntemuksen lisääntyessä. Perinteinen luontoretkeily toimintana pysyy sitkeästi ympäristökasvatusmenetelmien joukossa, sillä siinä lapsi saa lähikontaktin luontoon. (Cantell 2005, 125.)

4.2 Taidekasvatus

Taidekasvatus kuuluu leikin tavoin varhaiskasvatuksen ytimeen. Taidekasvatuksessa aikuisen tulee olla innostunut sekä innostava eikä hän saa takertua omiin rajoituksiinsa. Varhaiskasvatuksessa suunnitellaan toimintaa paljon etukäteen, mutta kasvattajan on osattava myös tarttua ”taidekasvatuksellisiin” pedagogisiin hetkiin. (Kalliala 2012, 217.)

Lapsi syntyy maailmaan valmiina käyttämään kaikkia aistejaan. Hän on maailmasta ja ihmisistä kiinnostunut. Vastasyntyneen maailmassa mahdollisuuksien rajat ovat vielä piirtämättä. Kasvun edellytykset ovat lapsessa itsessään, aikuisten tehtävänä on luoda sellainen kulttuuriympäristö, jossa kasvu pystyy tapahtumaan esteettä. Erilaiset taiteenlajit ovat vain kulttuurin osia, mutta taidekasvatusta tarvitaan, että pystyisimme ymmärtämään omaa kulttuuriamme kokonaisuutena. Taidekasvatuksen tavoitteena ei ole uusien taiteilijoiden kasvattaminen, vaan se pitäisi antaa välineitä itsensä ilmaisuun, kokemusten ja elämysten vastaanottamiseen. (Hakkola, Laitinen, Ovaska-Airasmaa 1990, 8.)

Luovuus on mahdollista jokaiselle, mikäli siihen annetaan lupa jo lapsena eivätkä vanhemmat tai opettajat tapa luovuutta. Yleensä kukaan ei pyri tukahduttamaan lapsen luovuutta tietoisesti, mutta aika moni tekee sen vahingossa. Lapsen luovuuden tehokkain tappaja on lapsen sitominen itseensä tiukoin määräyksin ja näyttää lapselle kuinka asiat tulee tehdä oikeaoppisesti. Ketään lasta ei tulisi

myöskään leimata luovaksi, lahjakkuudeksi, keskinkertaisuudeksi tai lahjattomaksi, vaan antaa ajan näyttää mitä kenestäkin tulee. Mikäli lapsen energia kuluu kasvattajien miellyttämiseen, luovuus voi sammua ja elämänilo kadota. (Karppinen, Puurula, Ruokonen 2001, 14-16.)

Yksi varhaiskasvattajan tehtävistä on vastata päivähoidon taiteellisesta, esteettisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta. Se toteutuu luontevasti kuvataiteen, käsityön, musiikin, lastenkirjallisuuden, liikunnan sekä tanssin ja draamakasvatuksen tavoitteellisissa toimintatilanteissa. Se näkyy myös päivähoidon hoito- ja kasvatustoiminnassa mm. pukeutumistilanteessa loruiluna tai lasten leikeissä majarakennelmina. Kasvattajan tehtävänä on luoda lapselle mahdollisuus esteettisiin kokemuksiin. Hän tukee sitä, että lapsella on käytettävissään herkät ja avoimet aistit, kyky intensiiviseen läsnäoloon sekä hämmästelemisen ja ihmettelemisen taito. Kasvattajan tulee myös luoda ympäristöä, jossa näkyvät ja kuuluvat lasten oman kulttuurin jäljet. (Ruokola, Russanen, Välimäki 2009,10.)

4.3 Liikuntakasvatus

Liikuntapedagogiikka on käsite, joka sisältää sekä liikunnan, että pedagogiikan.(Jaakkola, Liukkonen, Sääkslahti 2013,17). Liikuntaa on monenlaista, se voi olla omaehtoista tai se voi olla ohjattua. Liikuntaa voi harrastaa omaksi ilokseen tai siinä voi olla tavoitteita, kuten kilpaurheilussa. Liikuntaa voi harrastaa tiloissa, jotka ovat luotu siihen käyttötarkoitukseen tai sitä voi harrastaa luonnontilaisissa ympäristöissä. (Jaakkola, Liukkonen, Sääkslahti 2013,17–18.) Pienelle lapselle liikkuminen on luontaista ja hän tuntee siitä suurta mielihyvää. Lapsen laaja-alainen liikkuminen, johon toisinaan liittyy huomattavaa äänekyyttä, tulkitaan herkästi levottomuudeksi ja keskittymiskyvyn puutteeksi. Aikuisen toiminnasta tulee helposti kontrolloitavaa ja kieltävää silloin kun turvallisuusnäkökohdat saavat ylivallan. Lapsen suotuisaa kehityskulkua tukee se kun tulisi lapselle sallia liikkuminen ja iloita siitä. (Helenius,Korhonen 2008,38.)

Lapsen liikkuminen on välttämätöntä, hänen normaalin fyysisen kasvun ja kehityksen kannalta. Kun riittävä uni, ravinto ja hygienia yhdistetään liikkumiseen mahdollistavan elinympäristön kanssa, turvaavat nämä lapsen lihasten, jänteiden ja luiden vahvistumisen. (Jaakkola, Liukkonen, Sääkslahti 2013,464.)

Liikkumisella ja liikunnalla on monta tehtävää lapsen elämässä. Liikkumisen kautta lapsi kokee todellisuutta ja ympärillään olevaa maailmaa. Kehon kieli on lapsen ensimmäinen ja tärkein oppimisen kanava varhaislapsuudessa. Lapsi kokee itsensä liikkumisessa ja hän pystyy liikuttamaan kehoaan haluamallaan tavalla paljon ennen kuin hän pystyy säätelemään esimerkiksi kätensä liikkeitä. Lätäköissä leikkiminen, käpyjen kerääminen sekä hiekan kaivaminen ovat lapsen kannalta merkityksellisiä toimintoja. Erilaiset tunteet kuten ilo tai kiukku näkyvät lapsessa liikkeinä ja liikkuminen on väline mm. musiikin kokemiseen. Myös itse-tunnon kehitys lähtee oman fyysisen minän ja kehon toimintojen tuntemisesta. Jotta terve itsetunto pääsee rakentumaan on tärkeää, että lapsella on tunne siitä, että hän pystyy itse säätelemään kehoaan ja sen toimintoja. (Karppinen, Puurula, Ruokonen 2001,62–63.) Liikuntatilanteet harjaannuttavat myös tunteiden ilmaisen säätelyssä, sillä monet pelit ja leikit herättävät vahvoja tunteita. (Jaakkola, Liukkonen, Sääkslahti 2013,465.)

Varhaisvuosien liikuntakasvatukselle on ominaista lapsen sisäinen halu liikkua. Mielihyvää kokeakseen, lapsi hakeutuu asteittain vaikeutuvien tehtävien pariin. Tällä tavoin lapsi oppii uusia motorisia taitoja, jotka toistojen myötä automatisoituvat. (Heikinaro-Johansson, Huovinen 2007,39).

Päiväkoti on lapselle toinen kasvuympäristö kodin lisäksi. Päiväkodissa on aikaa ja tilaa liikkuviin leikkeihin, retkiin ja motorista kehitystä tukevaan toimintaan. Päiväkotien omat liikuntatilat tulisi olla avoimet lapsille muulloinkin kuin ohjatussa liikuntatuokiossa, myös lähiseudun metsät ja puistot tulisi saada aktiiviseen leikkikäyttöön. (Karppinen, Puurula, Ruokonen 2001,67.) Motorisia perustaitoja tulisi harjoittaa monipuolisesti. Erilaiset ympäristöt mahdollistavat tämän. Sisällä voimistellaan ja kisaillaan yhdistäen liikkumiseen esimerkiksi erilaisia välineitä ja musiikkia. Ulkona pihaleikit, kiipeilytelineet sekä luonnontarjoamat mahdollisuudet eri vuodenaikoina, kuten hiihto ja luistelu, harjaannuttavat motorisia perustaitoja monipuolisesti. (Jaakkola, Liukkonen, Sääkslahti 2013,466.) Varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksessa opettajan ja ohjaajan työssä tärkeiksi elementeiksi nousee mielekkäiden ja asteittain vaikeutuvien sekä haasteita tarjoavien oppimisympäristöjen luominen. (Heikinaro-Johansson, Huovinen 2007,40).

Lapsille tulee tarjota mahdollisuuksia retkeillä ja seikkailla luonnossa ja metsässä. Liikkuminen epätasaisessa maastossa kehittää lapsen kehonhallintaa sekä tasapainoa. Helpot etsintätehtävät auttavat lasta ympäristön havainnoinnin oppimisessa, joka valmistaa häntä vaativimpiin suunnistustehtäviin. (Jaakkola, Liukkonen, Sääkslahti 2013,470.)

4.4 Seikkailutoiminta

Seikkailutoiminnasta käytetään erilaisia käsitteitä. Tämä saattaa hämmentää lukijaa, sillä jo Suomessa puhutaan mm. seikkailukasvatuksesta, seikkailuterapiasta, elämyspedagogiikasta sekä toiminnallisesta ja kokemuksellisesta oppimisesta. Kaikille näille yhteistä on toiminta, elämys ja kokemus. Pienten lasten kanssa tapahtuvaa toimintaa on luontevinta kutsua seikkailukasvatukseksi. Seikkailukasvatus on kasvatus- ja kasvuprosessi, jossa lapsi on kokonaisvaltaisesti mukana. Yhdessä toisten lasten kanssa toimiminen luonnossa, opettaa lapselle, mielekkäällä ja haasteellisella tavalla, uusia asioita luonnosta, yhteistyöstä ja lapsesta itsestään. Seikkailukasvatuksella pyritään tukemaan lapsen tiedollisia, motorisia ja sosiaalisia taitoja, sekä kokonaispersoonallisuuden kehittymistä. Seikkailuun on helppo yhdistää varhaiskasvatuksen sisältöorientaatioita, kuten matematiikkaa tai luonnontietoa. Näin lapsi pystyy oppimaan toiminnan kautta. Seikkailutoiminta antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden kokea onnistumisen elämyksiä ja se on erinomainen tapa opetella yhteistyötaitoja, sillä onnistumiseen tarvitaan aina kaikkia lapsia. Seikkailutapahtuman järjestäminen ja toteuttaminen vaatii huolellista suunnittelua ja päteviä ohjaajia, kun nämä asiat ovat kunnossa, tavoitteiden toteutuminen onnistuu varmemmin. (Kokljuschkin 2000,30-35.)

5 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa

5.1 Metsämörri-toiminta

Metsämörri-toiminnassa Metsämörri-satuhahmo innostaa lapset lähiluontoon liikkumaan, leikkimään, ihmettelemään ja tutkimaan. Toimintaa toteuttavat Suomen Ladun metsämörriohjaaja koulutuksen saaneet ohjaajat. Metsämörri-toiminnassa lapsille on omat viitteelliset ikäryhmänsä. Metsämörriohjaaja muodostaa oman

lapsiryhmänsä ryhmän koon, ikäjakauman sekä lasten temperamentin ja taitojen mukaan.

1. Metsänuppuiset ovat alle 3-vuotiaita, jotka saavat ensikosketukset luontoon yhdessä aikuisen kanssa.
2. Metsämyttyset ovat 3–4-vuotiaita. He leikkivät ja liikkuvat luontoa ihmetellen.
3. Metsämörriit ovat 5–8-vuotiaita lapsia, joiden tiedonhalu täyttyy ja he oppivat mielikuvitusrikkaan leikin ja luonnon tutkimisen avulla.
4. Metsävaeltajat ovat 7–12-vuotiaita lapsia, jotka retkeilevät ja liikkuvat monipuolisesti lähiluonnossa

Metsämörri-toimintaan pääsee mukaan kun suorittaa Metsämörriohjaajan peruskurssin. Kurssilla perehdytään lasten luontokasvatukseen ja varustetietouteen sekä saadaan perustaidot ohjaajana toimimiseen. Peruskurssin jälkeen ohjaajalla on mahdollisuus saada tukea, oppia uutta, syventää osaamistaan ja verkostoitua Metsämörriohjaajan täydennyskoulutuksissa. (Suomenlatu 2015).

5.2 Case Forest pedagogiikka

Case Forest Suomessa on kehittänyt Joensuun yliopiston professori Jorma Enkenberg yhteistyössä Suomen metsäyhdistyksen ja METKA työryhmän kanssa. Pedagogiikka perustuu lähiympäristössä oppimiseen yhdessä eri alan asiantuntijoiden kanssa. Case Forest pedagogiikassa merkittävää on lapsen oma havainnointi ja aistiminen. Aktiivisen toiminnan ansiosta myös lapsen osallisuus omaan oppimiseensa toteutuu. Pedagogiikan tavoitteena on juurruttaa lapseen elinikäisen, elämänlaajuisen ja syvällisen oppimisen periaate. Taustalla on ajatus siitä, ettei ole tärkeää opettaa, kuinka asiat ovat tai millainen maailma on, vaan opetetaan pohtimaan, millainen maailman pitäisi olla ja miten haluaisimme asioiden tulevaisuudessa olevan.

Case Forest pedagogiikassa oppimisprosessin käynnistää jokin haastava ajan-kohtainen ongelma, jota oppijat ratkovat yhdessä. Oppija rakentaa tietämystään tutkien, kokeillen, havainnoiden vuorovaikutuksessa muiden vertaisryhmäläisten

kanssa. Ajatuksena on rajata tutkimustehtävä tai muodostaa tutkimusongelma, josta sitten etsitään tietoa. Olennainen osa toimintaa on myös pohtia mistä tietoa saadaan. Tutkimustehtävä on avoin kysymys tai ongelma, johon ei ole olemassa ainoastaan yhtä oikeaa vastausta. Keskeistä on, että tehtävä tai kysymys on lapsista lähtöisin. Alle kouluikäiset lapset tarvitsevat myös herättäviä tietolähteitä. Niitä voivat olla erilaiset kuvat, tarinat tai ajankohtaiset lehtiartikkelit. Ryhmä voidaan viedä myös tutkimuskohteiden alkulähteille luontoon. Herättelykuvien äärellä kirjataan muistiin lasten tuottamat ajatukset, tunteet, aistimukset, tarinat tai jo valmiiksi muodostuneet kysymykset. Sen jälkeen ideoidaan kysymyksiä, eli tutkimusongelmia. Lapsilta voidaan kysyä mikä heitä kiinnostaa tai mistä he haluaisivat tietoa. Jokaiselle lapselle tulee antaa mahdollisuus muodostaa tutkimuskysymys tai keksiä aihepiiri, josta haluaa lisätietoa. Suuressa lapsiryhmässä näkökulmia ja kiinnostuksen aiheita syntyy paljon. Aikuinen ei saa päättää lapsen tutkimusteemaa, sillä Case Forest- pedagogiikan mukaan ei olemassa oikeaa tai väärää vastausta. Kasvattajan tehtävänä on toimia ajatusten kirjaajana ja puheenvuorojen jakajana.

Ensimmäisen kokoontumiskerran päätteeksi valitaan ryhmän yhteinen tutkimusteema. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi äänestämällä. Tässä vaiheessa ryhmässä huomataan, että on olemassa erilaisia näkökulmia ja tapoja lähestyä asiaa. Ryhmän jäsenillä on erilaista tietoa asiasta ja on tärkeää niiden yhdistäminen yhteisen tiedon saamiseksi. Kun tutkimusteema on valittu, tehdään suunnitelma tietojen keruuta varten. Tällöin ohjaajan tehtävänä on sopia mahdolliset vierailut, sekä pohtia välineistöä, joita tehtävässä tarvitaan. Tämän jälkeen voidaan ryhtyä varsinaiseen tiedonhankintaan, tutkimuksen tekemiseen ja mahdollisiin opintovierailuihin. Mikäli ryhmän koko on suuri, kannattaa lapset jakaa pienryhmiin. Jokaisen tutkimuskerran päätteeksi ryhmät esittelevät tuloksia toisilleen ja keskustelevat prosessin aikana heränneistä ajatuksista. Kerätystä tiedosta voidaan koota yhteinen näyttely tai kirja. Prosessia voidaan dokumentoida myös valokuvin. Merkittävämpää on kuitenkin lapsen kokemus osallisuudestaan ja itse tutkimuksen tekeminen kuin varsinainen lopputuloksen esittely. Case Forest-pedagogiikka on projektilähtöistä työskentelyä, jonka kesto vaihtelee lapsiryhmän, tutkimusteeman ja resurssien mukaan. (Parikka-Nihti, Suomela 2014,104–107).

5.3 Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on laaja käsite. Määritelmiä on paljon, mutta tavoite on kuitenkin yhteinen. Kestävän kehityksen tavoitteena on taata terveelliset, turvalliset ja oikeudenmukaiset elämisen mahdollisuudet nykyisille ja tuleville sukupolville. Sen lisäksi kestävällä kehityksellä pyritään turvaamaan ympäristön kantokyky sekä luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurien kirjon säilyminen. Kestävä kehitys on tavoitteellista yksilöiden ja yhteisöjen toiminnan muuttamista siten, että ihmisen toiminta sovitetaan luonnon asettamiin ekologisiin reunaehtoihin. Varhaiskasvatuksen kohdalla kestävä kehitys tarkoittaa hyvin konkreettisia asioita, kuten kavereista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävämpien arkikäytäntöjen oppimista. Päiväkodin arki ja toiminta tulisi järjestää siten, että ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän ja että lapset pääsevät osallistumaan päätöksentekoon ja kestävä kehityksen työn toteuttamiseen. Kestävän kehityksen tuominen osaksi päiväkodin toimintaa ei vaadi suuria muutoksia, vaan varhaiskasvatuksen perinteet tukevat jo osittain kestävä kehityksen periaatteita. Kestävää kehitystä voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa hyvinkin helposti, kuten Korson päiväkodin esiopetusryhmässä. Siellä toteutettiin seuraavilla tavoilla:

1. Otetaan toinen leikkiin
2. Autetaan kavereita ja luontoa.
3. Ei kiusata eläimiä.
4. Otetaan kaveri mukaan kyytiin, jos ajetaan yksin autolla.
5. Mennään bussilla.
6. Ei heitetä roskia.
7. Muistetaan kierrättää.
8. Ei revitä ja katkota puista oksia.

(Keke päiväkodissa 2010)

5.4 Metsäpäiväkodit ja koulumetsät

Metsäpäiväkotien tai -ryhmien määrää Suomessa ei tiedetä tarkasti. Erilaisten ryhmien välillä on myöskin eroja: joissakin päiväkodeissa metsän siimeksessä

vietetään koko hoitopäivä, joissakin esimerkiksi esikouluopetusaika aamusta ilta-päivään.(Yle 2015)

Metsäpäiväkodeissa toiminta keskittyy lähes yksinomaan metsään, nurmikoille tai rannalle. Ulkona ollaan säällä kuin säällä, poikkeuksena sellaiset myrskyt, jol-loin turvallinen ulkoilu on mahdotonta. Ryhmillä on metsässä tukikohta. Sellainen voi olla mökki tai asuntoperävaunu. Metsäpäiväkodeissa painotetaan luontosuh-teen syntymistä, sosiaalisten taitojen syntyä, selviytymistaitoja, ongelmanratkai-sua sekä tiimityötä. Yhteistä kaikille suomalaisille metsäpäiväkodeille on sitoutu-minen pedagogiseen työskentelyyn. Merkityksellistä siinä on luontosuhteen lujit-taminen sekä lapsen mielikuvituksen rikastaminen. Metsäpäiväkodeissa lapset oppivat tutkivan ja eheyttävän työskentelyn kautta. Lisäksi luonnossa liikuttaessa sekä fyysiset, että sosiaaliset taidot kehittyvät. (Parikka-Nihti,Suomela 2014, 107–110.)

Tässä luvussa puhutaan koulumetsästä, mutta termi sopii myös varhaiskasva-tukseen. Lapset ja nuoret viettävät ison osan ajastaan kouluissa tai päiväko-deissa. Tämän vuoksi koulujen ja päiväkotien läheiset metsät ovat lasten ja nuor-ten kannalta tärkeitä oppimis-, liikunta- ja leikkiympäristöjä. Monilla kouluilla ja päiväkodeilla on olemassa lähimetsä, jossa vierailaan säännöllisesti retkeilyn, ulkoilun ja oppituntien merkeissä. Koulumetsä ei ole uusi ajatus, vaan koulumet-siä on ollut todennäköisesti yhtä kauan kuin opetus- ja päivähoitotoimintaakin. Koulumetsä on koulua tai päiväkotia lähellä oleva pysyvä metsäluontokohde, joka sopii lasten ja nuorten opetuksen, kasvatuksen ja virkistykseen tarpeisiin. Ul-kona oppiminen aineesta tai aiheesta riippumatta sekä metsä- luonnon monimuo-toisuuden vaaliminen ovat tärkeitä tavoitteita koulumetsä toiminnassa. (Koulu-metsäopas 2014)

7 Opinnäytetyöprosessi

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tekemäni opinnäytetyö on toiminnallinen. Koska opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, syntyy siitä konkreettinen materiaali varhaiskasvatuksen käyttöön. Tässä opinnäytetyössä se on toimintakansio, johon olen koonnut ideoita päiväkodin luontokasvatukseen.

Vilka ja Airaksinen 2003 mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tarkoituksena ohjeistaa, järjestää tai järjeistää toimintaa ammatillisella kentällä. Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamistapoja on monia, niitä voivat olla esim. perehdyttämisorja tai turvallisuusohjeistus, riippuen alasta. Toteutustapoja voi olla kirja, kansio, vihko, kotisivut tai tapahtuma. Tärkeää työssä on se, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

7.2 Opinnäytetyön selvitystehtävät ja toteutus

Selvitystehtäviä työssäni olivat:

- 1) Kuinka varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lapsen luontosuhteen syntymistä?
- 2) Millaisia taiteen ja liikunnan menetelmiä luontokasvatuksessa voidaan käyttää?

Aloitin opinnäytetyöprosessini keväällä 2014 opinnäytetyösuunnitelma kurssilla. Kurssilla hauduttelin opinnäytetyösuunnitelmaani, joka valmistui syksyllä 2014. Tämän jälkeen hain opinnäytetyö lupaa Savonlinnan kaupungilta.

Työni teoriaosuutta ryhdyin työstämään keväällä 2015. Työni teoriaosuudessa päädyin käsittelemään liikuntapedagogiikkaa, taidepedagogiikkaa sekä erilaisia luontokasvatuksen muotoja varhaiskasvatusta. Sillä koin nämä teoriat tärkeäksi ajatellen sitä millaiseksi toimintakansio muodostuisi. Toimintakansiossa esittelin ideoita siihen miten luontosuhdetta voidaan syventää liikunnallisten ja taiteellisten menetelmien avulla.

Opinnäytetyössäni järjestin neljä toimintahetkeä yhdessä Kerimäen päiväkodin kanssa. Toimintahetket järjestettiin syksyllä 2015. Kaikki toimintahetket järjestettiin samalla viikolla tiistaista perjantaihin. Näin syntyi luontopainotteinen viikko. Ensimmäiseksi tein suunnitelmat, jotka löytyvät liitteenä opinnäytetyöstäni. Suunnitelmissani halusin kokeilla sellaisia leikkejä ja toimintoja, mitä en aiemmin ollut kokeillut lasten kanssa. Suunnitelmat hyväksyi lastentarhanopettaja Eeva Lehtinen. Kaksi suunnitelmista painottui liikuntaan ja kaksi taidekasvatukseen. Olin kehittänyt ideoita toimintahetkiin jo pitkin talvea. Valitsin liitteessä 1 näkyvät sisällöt ja toimintatavan lapsiryhmän koon ja ikäjakauman perusteella. Toimintahetkissä oli mukana 8 esikouluikäistä lasta ja kaksi 4-5 -vuotiasta lasta. Toimintahetkiin syntyi vielä viime hetkillä muutoksia. Esimerkiksi ensimmäisellä toimintakeralla meidän piti leikkiä käpyviestiä, mutta en kerennyt haalimaan tarpeeksi suurta määrää käpyjä, joten leikki vaihtui kettu ja kanit leikkiin.

Luontoretket toteutettiin läheisessä metsässä, jonne matka päiväkodilta oli sopeva. Ensimmäisellä retkellä lapset löysivät hienon paikan metsästä, josta tulikin *meidän paikkamme*, jonne palasimme koko viikon. Itse olin etukäteen katsonut metsästä aivan toista paikkaa, mutta lasten tykättyä tuohon alueeseen, ajattelin sen tukevan heidän innostustaan toimintaa kohtaan. Ensimmäinen kerta oli liikuntapainotteinen. Ensimmäisellä kerralla ilmassa oli jännitystä, sekä minun, että lasten puolelta. Vietimme kuitenkin yhdessä mukavan hetken luonnon keskellä.

Toisella kerralla vuorossa oli taidetuokio. Aloitimme tilkkutäkkien kokoamisen luonnonmateriaaleista. Lapset innostuivat tästä työstä valtavasti. He osasivat muodostaa hienosti oksista ruudukon ja työ levisi koko ajan, sillä lapset saivat jatkuvasti uusia ideoita siihen, mitä materiaalia tilkkutäkin ruutuihin voisi laittaa. Olin varannut myös tarvikkeet taideoksien luomiseen, mutta se ei saanut ollenkaan yhtä paljon innostuneisuutta aikaan.

Kolmannella kerralla oli jälleen liikuntaleikkien vuoro. Tällä kerralla emme voineet mennä *meidän paikkaamme*, etteivät edellisenä päivänä tekemämme tilkkutäkit vain vaurioituisi.

Viimeisellä kerralla piirsimme luonnonääniä paperille. Luin aluksi sadun, joka herätteli lapsia aiheeseen. Sain huomata jälleen, miten hyvä mielikuvitus lapsilla voi olla ja mitä kaikkea metsässä voikaan kuulla, kun malttaa olla aivan hiljaa. Joku oli jopa kuullut kuinka kärpänen juuttui hämähäkin seittiin. Lopuksi istuimme koko porukalla viltin päälle, missä jokainen sai esitellä teoksensa. Tarjosin kaikille pilimehut viimeisen kerran kunniaksi ja kyselin lapsilta palautetta viikosta.

7.3 Johtopäätökset ja palaute

Lastentarhanopettajan palautteen mukaan järjestämässäni toimintahetkissä oli sopivasti ohjattua toimintaa. Luonnossa ollessamme lapset saivat käyttää eri aistejaan. He tarkkailivat, kokeilivat, haistelivat ja maistelivat ja kaikki tämä tapahtui leikin lomassa. Luonnonääniä kuunneltiin, luontoa tarkkailtiin, luonnossa naurettiin, luonnossa juostiin ja luonnossa rauhoituttiin, niin lapset kuin aikuisetkin.

Kaikki nämä asiat ovat tukeneet lapsien luontosuhdetta. Toimintahetket ovat herättäneet lisää kysymyksiä ja halun tutustua luontoon enemmän. Taiteen ja liikunnanmenetelmiä luontoon tutustumisessa löytyy toimintakansiosta, joka on tämän opinnäytetyön liitteenä.

Mielestäni lapset nauttivat hetkistä luonnonparissa. Heidän innostuneisuuteensa oli helppo tarttua ja oli mukavaa palata metsään jälleen seuraavana päivänä. Kuten aina, niin kaikki ei tietenkään pitänyt kaikesta ja tässäkin tapauksessa osa lapsista innostui enemmän taidetuokioista ja toiset liikuntatuokioista. Viikon viimeisen toimintahetken jälkeen kyselin lapsilta palautetta suullisesti viikosta.

Ensin ajettelin, että tää olis ihan tylsää, mutta loppupeleissä tää olikin tosi hauskaa. Lapsi 6-vuotta.

Peikkoleikit olivat kaikkein hauskimpia. Lapsi 6-vuotta.

Tilkkutäkin tekeminen oli tosi mukavaa. Lapsi 5-vuotta.

Itse opin työtä tehdessä lisää lapsiryhmän hallinnasta. Tiedostin jälleen myös sen, kuinka mainio leikkipaikka metsä onkaan, vaikka sinne ei veisikään mukana

mitään järjestettyjä toimintahetkiä. Vapaan leikin aikana lapsilta syntyivät hetkessä mainiot kettuleikit ja pojat pääsivät koettelemaan voimiaan keppitaistelujen merkeissä.

8 Pohdinta

Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen oli minulle luontainen tapa toimia. Toimintahetket, joihin koko prosessi huipentui olivat mieluisia sekä minulle, että lapsille. Luulin etukäteen, että pitäisin eniten liikuntapainotteisista tuokioista, mutta taidetuokiot veivät tällä kertaa voiton.

Toimintahetket antoivat itselleni paljon ja oli ihanaa seurata lasten innostumista. Tekemillämme retkillä oli ohjatun toiminnan lisäksi myös vapaa-aikaa ja erityisesti silloin saimme huomata kuinka mainio leikkipaikka luonto on, eikä siihen tarvita kuin pieni metsäpala.

Teoriaosassa käsittelin liikuntapedagogiikkaa sekä taidepedagogiikkaa. Halusin esitellä juuri näitä pedagogiikan muotoja tarkemmin, sillä olin valinnut niitä käytettäväksi toimintahetkissäni luonnossa. Esittelin työssä myös erilaisia ympäristökasvatuksen toimintamalleja varhaiskasvatuksessa. Teoriaosan sisältö antaa ymmärryksen siitä, että miksi luontokasvatusta tarvitaan varhaiskasvatuksessa.

Kaipasin lisää tietoa seikkailutoiminnasta. En löytänyt kuin yhden kirjan, mutta olisin lukenut mielelläni lisääkin. Seikkailutoiminnan järjestäminen luontoympäristössä olisi varmasti sekä lapsille että aikuisille mielekästä.

Koen työni tärkeäksi, sillä haluaisin jokaisen kasvattajan näkevän sen riemun lapsesta, mikä syntyy hänen saadessaan kokea luonnossa erilaisia asioita. Luontosuhteen syntymistä voitaisiin mielestäni tukea varhaiskasvatuksessa monin eri keinoin. Päiväkodit voisivat järjestää joko teemaviikkoja tai kuukausia. Voidaan myös sopia, että jokin viikonpäivistä olisi aina retkipäivä. Yhdessä voidaan etsiä päiväkodin lähimetsä ja aloittaa tutustuminen sieltä. Luonnon voi tuoda myös sisälle esimerkiksi luonnosta kerättyjen askartelutarpeiden muodossa. Luonnosta voidaan lukea, luonnosta voi saduttaa tai luontoa voi havainnoida yhdessä lasten kanssa. Luonto on moninainen, mutta niin ovat myös konstit sen mukaan tuomiseksi varhaiskasvatukseen.

Tekemästani toimintakansiosta löytyy paljon ideoita siihen, miten luontoa voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa taiteen ja liikunnan menetelmin. Ideoiden kokoaminen oli mukavaa. Osaa ideoista pääsin kokeilemaan käytännössä opinnäytetyöni toimintahetkillä. Osaa olin kokeillut jo aiemmin työelämässäni ja osaa olen kokeillut jälkeempään toimiessani varhaiskasvatuksessa. Kehotan kaikkia varhaiskasvattajia tarttumaan rohkeasti kansioon ja löytämään sieltä sellaisia ajatuksia, joihin pystyy itse tarttumaan. Ideoita voi vapaasti soveltaa omaa lapsiryhmäänsä ajatellen.

Vaikka opinnäytetyö oli ajoittain raskas ja epätoivokin meinasi välillä vallata, silti usko omaan tekemiseen ja onnistumiseen piti kuitenkin onneksi pintansa. Ongelmia opinnäytetyössäni aiheuttivat oman sairastumisen vuoksi sekaantuneet aikataulut.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöstäni jäi positiivinen mieli. Parasta palautetta on ollut se, kun ryhmän lapset ovat vieneet vielä omat perheensäkin katsomaan *meidän paikkaamme* metsässä ja sinne valmistettua taidetta. Näin luonnon tärkeyden ja monikäyttöisyyden sanoma leviää eteenpäin.

Lähteet

Autio T, Kaski S 2005 Ohjaamisen taito Edita Prima Oy Helsinki

Cantell H 2005 Ympäristökasvatuksen käsikirja Ps-kustannus Jyväskylä

Hakkola K, Laitinen S, Ovaska-Airasmaa M 1991 Lasten taidekasvatus Karisto oy Hämeenlinna

Heikinaro-Johansson P, Huovinen T 2007 Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. WSOY. 2.painos Helsinki

Helenius A, Korhonen R 2008 Pedagogiikan palikat Johdatus varhaiskasvatukseen ja- kehitykseen. WSOY Helsinki

Honkonen L & Karvonen P 1995 Halataan puuta Luonto- ja liikuntaleikkejä Tammer-Paino oy Tampere

Hujala E, Turja L 2012 Varhaiskasvatuksen käsikirja Ps-kustannus 2.painos Juva

Jaakkola T, Liukkonen J, Sääkslahti A 2013 Liikuntapedagogiikka Ps-kustannus Juva

Kalliala M 2012 Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa Gaudeamus Helsinki University Press oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä Tallinna

Karppinen S, Puurula A, Ruokonen I 2001 Taiteen ja leikin lumous Tammer-Paino oy, Tampere

Keke päiväkodissa 2010. Kestävän kehityksen opas. http://www.4v.fi/files/4679/Keke_paivakodissa.pdf Luettu 8.5.2015

Kiuru ja koppakuoriainen 2010. Päivähoidon ja alkuopetuksen ympäristökasvatustideoita. <http://www.kierratyskeskus.fi/files/3204/kiurujakoppis.web.pdf> Luettu 15.9.2015

Kokljuschkin M 2000 Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen seikkailukirja Tammer-Paino Oy, Tampere

Koulumetsäopas 2014. Käsikirja koulujen ja päiväkotien lähimetsien käyttöön ja turvaamiseen. <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/ymparistokasvatus/koulumetsat/liitetiedostot/Koulumetsaopas2014.pdf> Luettu 2.6.2015

- Lapset luontoon 2015. Luontosuhde. <http://www.lapsetluontoon.fi/tietoa/> Luettu 11.10.2015
- Luontoon 2015. Luontosuhteen merkitys <http://www.luontoon.fi/retkeilynabc/ymparistovinkit/luontosuhde> Luettu 11.10.2015
- Mikkola P, Nivalainen K 2009 Lapselle hyvä päivä tänään- näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärven offset oy 2009. 2.painos Helsinki
- Mäkivaara M, Sarviaho M 1999 Kivi, paperi ja sakset Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteistoiminnallisoin keinoin Tammer-paino Oy Tampere
- Parikka-Nihti M, Suomela L 2014 Iloa ja ihmettelyä- Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS-kustannus Jyväskylä
- Ruokola I, Russanen S, Välimäki A 2009 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa Iloa, ihmettelyä ja tekemistä Yliopistopaino Oy Helsinki
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1> Luettu 9.4.2015
- Suomenlatu 2015. Metsämörri. <http://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentointo/metsamorri.html> Luettu 7.5.2015
- Viittala K.2006 Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampereen yliopistopaino oy. Tampere
- Vilkkä H. & Airaksinen T 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Tammi
- Yle 2015. Metsässä oleskelu lapsena kannattaa-voi jopa vähentää allergista herkistymistä.http://yle.fi/uutiset/metsassa_oleskelu_lapsena_kannattaa__voi_jopa_vahentaa_allergista_herkistymista/7765421 Luettu 8.5.2015

Liite 1

Suunnitelma 1

Tavoite: Tavoitteena on tutustua luontoon liikuntaa apuna käyttäen.

Tarvikkeet: Metsään soveltuvat varusteet lapsille, kuitenkin sellaiset joissa on helppo juosta ja liikkua. Toiminaan tarvitaan myös lapsimäärän mukainen määrä esim. naruista tehtyjä ”peikon häntiä” sekä iso kasa käpyjä.

Aloitus: Ohjaaja kertoo millä alueilla liikutaan ja mitä tänään on tarkoitus tehdä.

Toiminta 1.

Metsänpeikko jumppa

Lapset ovat metsänpeikkoja, jotka heräävät aamulla. Ohjaaja neuvoo peikkojen aamuvienitykset ja hypyt. Peikkojen suosikkileikki on tietenkin häntähippa. Jokaiselle peikolle jaetaan häntä, joka kiinnitetään omiin housuihin Kun peli alkaa peikot lähtevät juoksemaan ja jokainen yrittää viedä toiselta hännän. Aina kun saa ryöstettyä peikolta hännän itselleen, ryöstäjä laittaa sen kiinni omiin housuihinsa. Pelin voittaa se peikko joka saa kerättyä itselleen eniten häntiä.

Ohjaaja voi jatkaa peikkoleikkiä, mikäli lapset siitä innostuvat ja kertoa, että myös nämä seuraavat leikit ovat peikkojen suosikkileikkejä.

Toiminta 2

Käpyviesti

Keskellä pelikenttää on iso kasa käpyjä. Muodostetaan 3-4 hengen joukkueita ja jokaiselle joukkueelle oma kotipesä, joka on yhtä kaukana käpykasasta. Jokaisesta joukkueesta yksi lapsi saa hakea yhden kävyn kerrallaan kotipesäänsä. Peli jatkuu niin kauan, kun käpykasassa on vielä käpyjä. Voittajajoukkue on se kenellä on eniten käpyjä kotipesässään silloin kun peli loppuu.

Toiminta 3

Kivi, puu, kanto

Ohjaaja kyselee lapsia muodostamaan vartalollaan kiven, puun ja kannon. Yhdessä sovitaan miten kyseinen asia näytetään vartalolla. Esimerkiksi puuta esittäessä vartalo venytetään mahdollisimman pitkäksi, kivenä ollessa mennään sykkyrään ja kantona voidaan olla kyykyssä. Ohjaaja lähtee huutelemaan vuoroitellen satunnaisessa järjestyksessä kivi, puu, kanto ja lapset ottavat aina kyseisen asennon.

Toiminta 4

Puro, sammal, kivikko

Tämä on metsäversio leikistä maa-meri-taivas. Valitaan kolme pistettä esim. puro, sammal ja kivikko. Ohjaaja huutelee lapsille pisteiden nimiä ja lasten täytyy liikkua kyseiselle pisteelle.

Lopetus: Lopuksi rauhoitutaan maassa istumalla tai makaamalla kuunnellen yhdessä luonnon ääniä. Ohjaaja kiittää lapsia mukavasta hetkestä.

Suunnitelma 2

Tavoite: Tavoitteena on tutustua luontoon taiteen menetelmiä apuna käyttäen.

Tarvikkeet: Metsään soveltuvat varusteet lapsille. Tarvitaan myös keppejä, isoja oksia sekä narua.

Aloitus: Tuokio aloitetaan kyselemällä lapsilta, että mitä kaikkea värejä he ovat luonnossa nähneet ja millaisia materiaaleja luonnosta löytäneet. Ohjaaja kertoo, että tänään muodostamme yhdessä erilaisista väreistä ja materiaaleista tilkkutäkin luontoon, sekä valmistamme oman taideoksan. Mikäli lapsia on paljon, kannattaa muodostaa pienryhmiä, jotka tekevät teokset yhdessä.

Toiminta 1

Luonnon tilkkutäkki

Ohjaaja etsii maasta tasaisen alustan ja piirtää kepillä tai muodostaa kepeistä ruudukon. Tämän jälkeen ruutuihin etsitään luonnosta erikokoisia, -muotoisia ja – värisiä asioita. Ruudukkoon voidaan laittaa samoja asioita, esimerkiksi kuusen käpyjä. Lopputuloksena maahan muodostuu luonnon tilkkutäkki. Lasten kanssa keskustellaan tilkkutäkin sisällöstä ja erilaisista luonnon materiaaleista.

Toiminta 2

Taideoksa

Tarvikkeet: narua

Etsitään luonnosta iso puusta pudonnut oksa. Lapset saava etsiä luonnosta erilaisia luonnonaarteita, kuten käpyjä, heiniä, risuja, keppejä tai lehtiä ja ne ripustetaan roikkumaan oksaan. Oksa laitetaan esille päiväkodin tiloihin.

Lopetus: Tuokio lopetetaan yhdessä ihaillemalla aikaansaannoksia ja ohjaaja tietenkin kehuu, miten hienoja töitä lapset saivat aikaan.

Suunnitelma 3

Tavoite: Tavoitteena on tutustua luontoon liikuntaa apua käyttäen.

Tarvikkeet: Metsään soveltuvat varusteet lapsille, kuitenkin sellaiset joissa on helppo juosta ja liikkua. Toiminaan tarvitaan myös vaahtomuovimaila.

Aloitus: Ohjaaja kertoo millä alueilla liikutaan ja mitä tänään on tarkoitus tehdä.

Toiminta 1

Kuka pelkää metsänpeikkoa

Joku leikkijöistä valitaan metsänpeikoksi. Leikkialue rajataan viivoilla ja leikkijät menevät alueen toiseen päähän. Metsänpeikko on selin leikkijöihin päin alueen keskellä ja huutaa: Kuka pelkää metsänpeikkoa? Leikkijät lähtevät juoksemaan alueen toiseen päähän metsänpeikon yrittäessä ottaa heitä kiinni. Kiinnijääneistä tulee myös metsänpeikkoja, näin jatketaan kunnes kaikki on saatu kiinni.

Toiminta 2

Metsänhaltija

Metsästä valitaan yksi kohta metsänhaltijan istuimeksi. Se voi olla korkeampi kohta maastossa tai kivi tai kanto. Sen jälkeen valitaan metsänhaltija. Metsänhaltija laskee sataan ja sillä välin toiset leikkijät menevät piiloon. Metsänhaltija lähtee etsimään leikkijöitä ja sillä välin muiden tulisi yrittää hiipiä metsänhaltijan valtaistuimelle. Jos metsänhaltija huomaa jonkun yrittävän istuimelleen, tämä huutaa kyseisen leikkijän nimen, jolloin leikkijän on palattava piiloonsa. Jos joku onnistuu valtaamaan metsänhaltijan valtaistuimen, hänestä tulee uusi metsänhaltija

Toiminta 3

Peikkohippa

Valitaan neljä peikkoa, jotka menevät pelialueen eri nurkkiin ”omiin pesiinsä”. Muut liikkujat voivat liikkua vapaasti pelialueella. Leikin ohjaajan huutaessa ”peikot pois pesästä”, peikot saavat lähteä pesästä. Jos peikko saa kiinni jonkun liik-

kujan, hänen tulee taluttaa kiinnijäänyt kädestä pitäen pesäänsä. Ohjaajan huu-
taessa ”peikot takaisin pesään”, on peikkojen toteltava. Näin jatketaan, kunnes
kaikki liikkujat ovat jonkun peikon pesässä. Lopuksi lasketaan ”saaliit”.

Toiminta 4

Jättiläinen metsässä

Tarvikkeet: Vaahtomuovimaila

Maahan merkitään n. 10-15 m halkaisijaltaan oleva ympyrä. Yksi leikkijöistä vali-
taan jättiläiseksi, joka menee ympyrän keskelle vaahtomuovimailan kanssa. Hän
ei saa poistua ympyrästä. Muut leikkijät lähtevät juoksemaan piirin ympäri, mutta
poikkeavat välillä piirin sisällä. Mennessään piirin sisälle he huutavat: Jättiläinen
ei ole kotona. Tällöin jättiläinen yrittää huitaista piirin sisällä olevaa pehmeällä
vaahtomuovimailmalla selkään. Jos hän osuu, vaihtuu jättiläinen.

Lopetus: Lopuksi rauhoitutaan maassa istumalla tai makaamalla kuunnellen yh-
dessä luonnon ääniä. Ohjaaja kiittää lapsia mukavasta hetkestä.

Suunnitelma 4

Tavoite: Tavoitteena on tutustua luontoon taiteen menetelmiä apuna käyttäen.

Tarvikkeet: Metsään soveltuvat varusteet lapsille. Tarvitaan myös paperia, kyniä sekä alustoja.

Aloitus: Keräännytään metsässä piiriin ja ohjaaja lukee aluksi sadun, joka kertoo luonnon äänistä. Voit käyttää kansiota löytyvää valmista satua tai keksiä oman. Tämän jälkeen ohjaaja kertoo, että tänään on tarkoituksena piirtää paperille luonnon äänimaisemaa. Jokaista pyydetään etsimään itselleen lähialueelta paikka, jossa voi rauhoittua kuuntelemaan ja piirtämään.

Toiminta:

Luonnon äänet

Lapset rauhoittuvat kuuntelemaan metsän ääniä, jonka jälkeen lapset saavat piirtää paperille kuulemansa äänimaiseman.

*Mennään mehtään- ideoita luon-
tokasvatukseen päiväkodissa*

Kuvat ja toimintaideat Milla Koikkalainen

Tervetuloa luontokasvatuk- sen maailmaan!

Mennään mehtään- ideoita luontokasvatukseen päiväkodissa on osa samannimistä opinnäytetyötäni (Saimaan ammattikorkeakoulu 2015). Tämän kansion avulla haluan kannustaa varhaiskasvattajia käyttämään luontoa ja metsää avuksi varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä. Luonto on loistava oppimisympäristö joka kannustaa lapsia liikkumiseen, tutkimiseen ja kokeilemiseen.

Kansio on jaoteltu kahteen osaan. Ensimmäisestä osasta löydät ohjeita liikunnallisiin leikkeihin ja peleihin, joita voi luonnossa toteuttaa. Toisessa osassa on ideoita luonnossa järjestettäviin taidetuokioihin. Kansiosta löytyy myös pienet ”tietoruudut”, joissa kerrotaan lyhkäisyydessään liikunta- ja taidepedagogiikan perusajatuksista.

Toivon, että nämä ideat innostavat sinut käyttämään luontoa enemmän varhaiskasvatuksessa ja saat kokea paljon mukavia ja rentouttavia hetkiä luonnon keskellä.

Milla Koikkalainen

Sosionomi (Amk), Lastentarhanopettaja

Kuvat ja toimintaideat: Milla Koikkalainen

Metsän lohdutus

Kun joskus surettaa,
kun mieli apeutuu ja kaikki on nurin-
perin pantu,
niin metsä oudon ihmeen aikaan saa.

Sen puu, sen neulaspolku, sammalai-
nen mantu ne ottaa syliin hellään, peh-
meään,

vie lähelle, vie vasten sydäntään.

Kuin äidin puhallus, on tuulen lohdu-
tus.

Se ihmeen lailla kivun lievittää,

ja iloaurinko jo kiipeää

ja keikkuu kohta puiden latvustoissa.

On suru poissa!

Leena Ravantti

- Kun annat lapselle luvan liikkua ja nauttia siitä, tuet lapsen suotuisaa kehityskulkua.
- Lapsen liikkuminen on välttämätöntä hänen normaalin fyysisen kasvun ja kehityksen kannalta.
- Liikkumisen kautta lapsi kokee todellisuutta ja ympärillään olevaa maailmaa.
- Erilaiset liikuntaympäristöt päiväkodissa harjaannuttavat motorisia perustaitoja monipuolisesti.
- Lätäköissä leikkiminen, käpyjen kerääminen ja hiekan kaivaminen ovat lapsen kannalta merkityksellisiä toimintoja.
- Liikuntatilanteet harjaannuttavat myös tunteiden ilmaisun säätelyssä.
- Lapselle tulee tarjota mahdollisuuksia retkeillä ja seikkailla luonnossa, sillä liikkuminen epätasaisessa maastossa kehittää lapsen kehonhallintaa sekä tasapainoa.

Ideoita liikuntatuokioihin luonnossa

Metsänpeikkojen aamujumppa

Lapset ovat metsänpeikkoja ja ohjaaja näyttää heille kuinka metsänpeikot jumpaavat aamuisin. Nostellaan käsiä ja polvia. Venytellään, ravistellaan ja hypitään peikot vetreäksi.

Metsänpeikkojen häntähippa

Tarvikkeet: Lapsimäärän mukainen määrä esim. narusta tehtyjä ”häntiä”.

Peikkojen suosikkileikki on tietenkin häntähippa. Jokaiselle peikolle jaetaan häntä, joka kiinnitetään omiin housuihin. Kun peli alkaa peikot lähtevät juoksemaan ja jokainen yrittää viedä toiselta hännän. Aina kun saa ryöstettyä peikolta hännän itselleen, ryöstäjä laittaa sen kiinni omiin housuihinsa. Pelin voittaa se peikko joka saa kerättyä itselleen eniten häntiä.

Käpyviesti

Tarvikkeet: iso kasa käpyjä

Keskellä pelikenttää on iso kasa käpyjä. Muodostetaan 3-4 hengen joukkueita ja jokaiselle joukkueelle oma kotipesä, joka on yhtä kaukana käpykasasta. Jokaisesta joukkueesta yksi lapsi saa hakea yhden kävyn kerrallaan kotipesäänsä. Peli jatkuu niin kauan, kun käpykasassa on vielä käpyjä. Voittajajoukkue on se kenellä on eniten käpyjä kotipesässään silloin kun peli loppuu.

Kivi, puu, kanto

Ohjaaja kyselee lapsia muodostamaan vartalolla kiven, puun ja kannon. Yhdessä sovitaan miten kyseinen asia näytetään vartalolla. Esimerkiksi puuta esittäessä vartalo venytetään mahdollisimman pitkäksi, kivenä ollessa mennään sykkyrään ja kantona voidaan olla kyykyssä. Ohjaaja lähtee huutelemaan vuorotellen satunnaisessa järjestyksessä kivi, puu, kanto ja lapset ottavat aina kyseisen asennon.

Erilaiset eläimet

Tässä leikissä lapset saavat valita itselleen eläimen ja miettiä kuinka se eläin oikein liikkuukaan. Jokainen lapsi esittää eläintään vuorotellen ja toiset matkivat perässä.

Keppikisa

Lapset jaetaan pieniin ryhmään. Ryhmien tehtävä on etsiä luonnosta keppejä ja asettaa niitä oman ryhmänsä jonoon. Keppejä saa ottaa vain maasta ja yksi kerrallaan. Leikitään joukkuekisana siten, että kilpaillaan mikä joukkueista saa pisimmän jonon tietyn ajan kuluessa. Leikin loputtua voidaan kilpailla siitä, kumpi joukkue saa heitettyä kepit nopeammin takaisin metsään. Muistakaa, että keppejä saa ottaa ainoastaan maasta, puiden oksia ei saa taittaa.

Kuka pelkää metsänpeikkoa

Joku leikkijöistä valitaan metsänpeikoksi. Leikkialue rajataan viivoilla ja leikkijät menevät alueen toiseen päähän. Metsänpeikko on selin leikkijöihin päin alueen keskellä ja huutaa: Kuka pelkää metsänpeikkoa? Leikkijät lähtevät juoksemaan alueen toiseen päähän metsänpeikon yrittäessä ottaa heitä kiinni. Kiinnijääneistä tulee myös metsänpeikkoja, näin jatketaan kunnes kaikki on saatu kiinni.

Metsänhaltija

Metsästä valitaan yksi kohta metsänhaltijan istuimeksi. Se voi olla korkeampi kohta maastossa tai kivi tai kanto. Sen jälkeen valitaan metsänhaltija. Metsänhaltija laskee sataan ja sillä välin toiset leikkijät menevät piiloon. Metsänhaltija lähtee etsimään leikkijöitä ja sillä välin muiden tulisi yrittää hiipiä metsänhaltijan valtaistuimelle. Jos metsänhaltija huomaa jonkun yrittävän istuimelleen, tämä huutaa kyseisen leikkijän nimen, jolloin leikkijän on palattava piiloonsa. Jos joku onnistuu valtaamaan metsänhaltijan valtaistuimen, hänestä tulee uusi metsänhaltija.

Puuhippa

Leikissä jokainen leikkijä valitsee itselleen oman puun. Puiden olisi hyvä olla suhteellisen lähellä toisiaan. Yksi leikkijöistä jää ilman puuta. Kun kaikki ovat menneet oman puunsa luokse, ilman puuta jäänyt leikkijä huutaa: "Talo palaa, pakko vaihtaa".

Tällöin kaikkien leikkijöisen pitää vaihtaa puuta mahdollisimman nopeasti. Ilman puuta ollut leikkijä yrittää varastaa toisilta puun ja ehtiä puulle ennen kuin joku omaa puutaan vaihtava leikkijä ehtii siihen. Puiden vaihdon jälkeen ilman puuta jäänyt pelaaja jää uudeksi huutajaksi.

Piilotettu herätyskello

Tarvikkeet: Äänekkäästi tikittävä ja pirisevä herätyskello

Ohjaaja piilottaa metsään herätyskellon ja asettaa sen soimaan viiden minuutin päästä. Leikkijät lähtevät etsimään kelloa. Leikkijät onnistuvat tehtävässään, mikäli löytävät kellon ennen kuin se pirisee.

Myrsky

Leikkijät etsivät itselleen metsästä puun lehden. Tässä leikissä lehtiä täytyy olla eri puista. Ennen leikin alkua katsotaan yhdessä minkä puun lehti kullakin leikkijällä on. Ohjaaja menee kauemmaksi leikkijöistä ja huutelee eri puiden lehtien nimiä. Ohjaajan huutaessa esim. koivu, kaikki leikkijät jolla on kädessään koivun lehti kiertävät ohjaajan ja palaavat omille paikoilleen. Kun ohjaaja huutaa myrsky, kaikki leikkijät lähtevät juoksemaan ja heittävät samalla lehtensä ilmaan. Omalle paikalle palatessaan, jokaisen on otettava maasta uusi lehti.

Peikkohippa

Valitaan kolme peikkoa, jotka menevät pelialueen eri nurkkiin ”omiin pesiinsä”. Muut liikkujat voivat liikkua vapaasti pelialueella. Leikin ohjaajan huutaessa ”peikot pois pesästä”, peikot saavat lähteä pesästä. Jos peikko saa kiinni jonkun liikkujan, hänen tulee taluttaa kiinnijäänyt kädestä pitäen pesäänsä. Ohjaajan huutaessa ”peikot takaisin pesään”, on peikkojen toteltava. Näin jatketaan, kunnes kaikki liikkujat ovat jonkun peikon pesässä. Lopuksi lasketaan ”saaliit”.

10 tikkua laudalla

Tarvikkeet: lauta, kivi ja kymmenen tikkua

Etsikää metsästä leikkiin tarvittavat välineet, laudan voi ottaa mukaan. Valitaan yksi etsijä ja muut leikkijät menevät piiloon. Lauta asetetaan kiven päälle. Laudan päälle asetetaan kymmenen isohkoa tikkua tai keppiä.

Yksi leikkijöistä ponkaisee laudan jalallaan niin, että tikut lentelevät mahdollisimman pitkälle. Muut leikkijät juoksevat piiloon sillä aikaa kun etsijä kerää tikut takaisin laudalle. Kun kaikki tikut ovat paikallaan, hän huutaa "10 tikkua laudalla!". Heti sen jälkeen hän saa alkaa etsiä muita leikkijöitä.

Kun etsijä löytää jonkun leikkijän, hänen tulee juosta laudan luo, asettaa jalka laudan päälle ja huutaa kuka on nähty, esim "Mikko nähty!". Tällöin piilossa olijan tulee tulla pois piilosta odottamaan muiden löytymistä. Mikko voi paljastuessaan kuitenkin yrittää myös juosta ennen etsijää laudan luokse ja huutaa "Omat nimet kirjoissa!", jolloin hän on loppukierroksen ajan turvassa ja voi jäädä odottamaan muiden löytymistä.

Toiset leikkijät voivat yrittää pelastaa löytyneet leikkijät juoksemalla laudan luo ennen etsijää ja polkaista laudan uudestaan niin että tikut lentävät ympäriinsä. Tällöin kaikkien tulee piiloutua uudestaan ja etsijän pitää kerätä taas tikut ja aloittaa etsinnät alusta.

Jättiläinen metsässä

Tarvikkeet: Vaahtomuovimaila

Maahan merkitään n. 10-15 m halkaisijaltaan oleva ympyrä. Yksi leikkijöistä valitaan jättiläiseksi, joka menee ympyrän keskelle vaahtomuovimailan kanssa. Hän ei saa poistua ympyrästä. Muut leikkijät lähtevät juoksemaan piirin ympäri, mutta poikkeavat välillä piirin sisällä. Mennessään piirin sisälle he huutavat: Jättiläinen ei ole kotona. Tällöin jättiläinen yrittää huitaista piirin sisällä olevaa pehmeällä vaahtomuovimaailmalla selkään. Jos hän osuu, vaihtuu jättiläinen.

Puro, sammal, kivikko

Tämä on metsäversio leikistä maa-meri-taivas. Valitaan kolme pistettä esim. puro, sammal ja kivikko. Ohjaaja huutelee lapsille pisteiden nimiä ja lasten täytyy liikkua kyseiselle pisteelle.

Karhu

Yksi lapsista valitaan karhuksi, joka on kyyryssä piirin keskellä. Muut leikkijät kiertävät karhua piirissä ja laulavat Karhu nukkuu- laulua. Kun laulu loppuu niin karhu herää ja toiset leikkijät lähtevät juoksemaan karkuun. Karhun tehtävänä on yrittää saada joku leikkijöistä kiinni.

Karhu nukkuu, karhu nukkuu talvipesässänsä.

Ei ole vaaraa kellään,
näin sitä leikitellään.

Karhu nukkuu, karhu nukkuu,
eipäs nukukkaan.

Luonnon oma jumpparata

Ohjaaja järjestää lapsille luontoon jumpparadan, joka on koottu luonnon omista tarpeista. Seuraavassa on esitelty vain muutamia esimerkkejä, mutta radan voi muokata mieleisekseen juuri niillä tarvikkeille, mitä silloin on saatavilla.

Tarvikkeet: Kantoja, kiviä, keppejä, käpyjä. Vain mielikuvitus on rajana.

Voit koostaa radan esim. näin:

1. Kepeistä koottu rata: Keppien yli on tarkoitus hypellä, hyppytyylejä voit vaihdella; tasajalkaa, yhdellä jalalla, sivuittain jne. Kepit voi laittaa myös pystyyn ja niiden välistä pujotella.
2. Kivien avulla voi harjoittaa tasapainoa. Voidaan mennä kivistä tehtyä rataa tai sitten yrittää seistä kiven päällä yhdellä jalalla.
3. Kannoista voi tehdä myös radan. Voidaan yrittää kävellä kantojen päällä, tai hypätä kannolta toiselle.
4. Monesti metsästä löytyy paikka, jossa voi kiipeillä. Se voi olla pieni kallio tai joku puu, mutta sen avulla kiipeilyn voi ottaa mukaan jumpparataan.

Metsänpeikko komentaa

Yksi leikkijöistä on metsänpeikko, joka antaa komentoja muille leikkijöille. Vain sellaisia komentoja, jotka alkavat sanoilla "Metsänpeikko komentaa", noudatetaan. Esimerkiksi jos metsänpeikko sanoo: "Metsänpeikko komentaa kädet ylös", kaikkien on nostettava kädet ylös. Mutta jos metsänpeikko huutaa vain "Kädet ylös", ne jotka nostavat kädet ylös joutuvat pelistä pois.

Esterata luonnossa

Liikutaan luonnossa olevien esteiden mukaan. Leikkipaikaksi kannattaa valita vaihteleva maasto, jossa on runsaasti kantoja, kiviä, oja, rinteitä ja kaatuneita puunrunkoja. Jokainen leikkijä saa valita itse tavan, jolla este ylitetään. Esim. hypitään kivien yli tai ryömitään puunrungon ali. Voidaan leikkiä myös seuraa johtajaa leikkinä, jolloin jokainen saa olla vuorostaan johtaja.

Kettujahti

Leikkijät seisovat ringissä ja esittävät hanhia. Yksi leikkijöistä on kettu, joka asettuu ringin sisäpuolelle. Kettu vaeltelee ringin sisäpuolella, kunnes se yhtäkkiä pujahtaa kahden leikkijän välistä ringistä ulos ja huutaa: "Juoskaa henkenne edestä!" Ne kaksi, joiden välistä kettu pujahti, juoksevat ringin ulkopuolta vastakkaisiin suuntiin takaisin paikoilleen. Kettu ottaa toisen leikkijän paikan, joten viimeisenä paikalleen saapuva on seuraava kettu

Kettu ja kanit

Tarvikkeet: Viltti

Tässä leikissä valitaan yksi kettu ja muut leikkijät ovat kaneja. Kettu menee syrjemmäksi viltin kanssa. Sillä välin kanit pomppivat, kun kettu huutaa, että ”kettu tulee”, kanit menevät sykkyrälle maahan. Kettu piilottaa yhden kaneista viltin alle ja huutaa, että ”Kettu menee”. Muiden kanien pitää arvata, kuka viltin alle on piilotettuna. HUOM! Ei saa kurkkia!

- Taidekasvatusta tarvitaan, että pystyisimme ymmärtämään omaa kulttuuriamme kokonaisuutena.
- Taidekasvatuksen tavoitteena ei ole uusien taiteilijoiden kasvattaminen, vaan sen pitäisi antaa välineitä itsensä ilmaisuun sekä kokemusten ja elämysten vastaanottamiseen.
- Aikuisen tulee olla innostunut ja innostava.
- Etukäteen suunnitellun toiminnan lisäksi aikuisen on osattava tarttua "taidekasvatuksellisiin" pedagogisiin hetkiin.
- Kasvattajan tehtävänä on luoda lapselle mahdollisuus esteettisiin kokemuksiin. Hän tukee sitä, että lapsella on käytettävissään herkät ja avoimet aistit, kyky intensiiviseen läsnäoloon sekä hämmästelemisen ja ihmettelemisen taito.
- Kasvattajan tulee myös luoda ympäristöä, jossa näkyvät ja kuuluvat lasten oman kulttuurin jäljet.

Ideoita taidetuokioihin luonnossa

Ulos maalaamaan!

Tarvikkeet: Vesivärejä, alustoja, siveltimiä, vettä, paperia.

Ideana on viedä maalaushetki luonnon äärelle. Aluksi yhdessä ihastellaan lasten kanssa mitä kaikkea kaunista luonnosta löytyykään. Lapset saavat maalata niitä ajatuksia mitä luonnon ihasteleminen herättää.

Taideoksa

Tarvikkeet: narua

Etsitään luonnosta iso puusta pudonnut oksa. Lapset saava etsiä luonnosta erilaisia luonnonaarteita, kuten käpyjä, heiniä, risuja, keppejä tai lehtiä ja ne ripustetaan roikkumaan oksaan. Oksa laitetaan esille päiväkodin tiloihin.

Valokuvanäyttely

Tarvikkeet: kamera, ipad tai jokin vastaava laite jolla saa valokuvia, tulostin.

Lapset saavat etsiä luonnosta mieluisia kuvauskohteita. Jokainen lapsi kuvaa vuorotellen. Ota kuvausvuorossa olevasta lapsesta valokuva ennen lapsen kuvauksia. Näin kuvat eivät sekoitu. Järjestäkää päiväkodille valokuvanäyttely luonnon ihmeistä.

Värien etsiminen

Tarvikkeet: värikortteja, iso valkoinen paperi, liimaa

Luonto on pullollaan erilaisia värejä. Ohjaaja näyttää värikorttia ja lasten tehtävänä on etsiä luonnosta sen värisiä asioita. Voidaan koostaa yhdessä taulu, johon on kerätty luonnosta löytyneet värit.

Luontotaulu

Jokaiselle annetaan noin A4- kokoinen pahvikehys. Etsitään luonnosta jokin kiintoisa kohde, joka kehystetään. Näin syntyy luontotaulu. Taululle voidaan keksiä nimi ja se voidaan esitellä toisille.

Tuulisoittimet

Kerätään erilaisia ”romuja” kuten pala peltiä, paperia, muovia, puuta, lasia tai putkia. Nämä ripustetaan rauhalliseen paikkaan luonnossa. Kun tuuli liikuttaa niitä, kuunnellaan yhdessä millaista musiikkia syntyy.

Luonnon tilkkutäkki

Ohjaaja etsii maasta tasaisen alustan ja piirtää kepillä tai muodostaa kepeistä ruudukon. Tämän jälkeen ruutuihin etsitään luonnosta erikokoisia, -muotoisia ja – värisiä asioita. Ruudukkoon voidaan laittaa samoja asioita, esimerkiksi kuusen käpyjä. Lopputuloksena maahan muodostuu luonnon tilkkutäkki. Lasten kanssa keskustellaan tilkkutäkin sisällöstä ja erilaisista luonnon materiaaleista.

Luonnon asukkaat

Lapset miettivät ohjaajan kanssa luonnossa, ketä siellä voisi asua. Asuuko siellä eläimiä, peikkoja, keijuja vai haltijoita. Sen jälkeen lapset etsivät luonnosta materiaalia, joista kyseisen hahmon voi valmistaa. Ohjaajan on tärkeää kertoa, että mitään ei saa repiä irti maasta, vaan käytetään vain sellaisia asioita, jotka ovat jo valmiina irrallaan.

Satu luonnosta

Tarvikkeet: satuhahmo, kamera

Lapsille annetaan aihe esimerkiksi pupun kevät. Ohjaajalla on mukana aiheeseen sopiva hahmo, tässä tapauksessa pupu. Jokainen lapsi saa vuorotellen hahmon käteensä ja pääsee jatkamaan tarinaa pupun keväästä. Ohjaaja kirjoittaa tarinan ylös ja lukee sen lopuksi lapsille. Yhdessä voidaan myös ottaa kuvia hahmosta luonnossa sellaisilla paikoilla missä se on tarinan mukaan seikkailut. Kuvat tulostettaessa syntyvät lapsille omatekemä kuvakirja.

Musiikkia luonnossa

Lapset etsivät luonnosta erilaisia asioita, mistä lähtee jokin ääni. Muodostetaan yhdessä konsertti noita asioita käyttäen.

Tuntovastakohtia

Etsitään maasta ja muualtakin ympäristöstä erilaisia materiaaleja ja tehdään näistä vastakohtapareja. Helppo vastakohtapari saadaan esimerkiksi niin, että otetaan toiseen käteen jotain pehmeää ja toiseen jotain kovaa ja näytetään kaverille. Samanlaisia tuntoaistin avulla tunnistettavia vastakohtapareja ovat mm. kuiva – kostea, kylmä – lämmin, terävä – tylppä, sileä – rosoinen ja kevyt – painava.

Menninkäisen koti

Lasten tehtävänä on etsiä metsästä sieni. Ohjaaja pyytää lapsia kuvittelemaan, että sen lakin alla on pienen menninkäisen koti. Jokainen lapsi saa valmistaa menninkäisen luonnonmateriaaleista, esimerkiksi kävyistä. Voidaan myös rakentaa asioita, joita menninkäinen voisi tarvita: sammalsänky, kivijakkara jne

Vesimaalausta

Tarvikkeet: Pensseleitä, vettä, kastelukannuja

Kastellaan kastelukannuilla kaikenlaisia asioita ympäristössä ja katsotaan miten värit kirkastuvat. Voidaan myös maalata käyttäen suurta pensseliä. Maalataan vedellä kivien, oksien ja lehtien pintaa. Erityisesti kivet ja kalliot näyttävät maalattuina hienolta.

Luonnon äänet

Tarvikkeet: paperia, kyniä, alustoja

Keräännytään metsässä piiriin ja ohjaaja lukee aluksi sadun, joka kertoo luonnon äänistä. Voit käyttää tätä valmista satua tai keksiä oman. Tämän jälkeen ohjaaja kertoo, että tänään on tarkoituksena piirtää paperille luonnon äänimaisemaa. Jokaista pyydetään etsimään itselleen lähialueelta paikka, jossa voi rauhoittua kuuntelemaan ja piirtämään.

Satu: Pieni Meeri Menninkäinen heräsi eräänä sateisena aamuna kolostaan. Hän kuunteli kuinka sade rummutti kattoon. Se kuulosti siltä kuin pienet sadepisarat olisivat tanssineet polkkaa hänen kolonsa päällä. Meeri nousi hitaasti ylös sängystään ja venytteli jäsenensä vetreäksi.

Avoimesta ikkunastaan hän kuuli kuinka tuuli ulvoi metsässä. Varis raakkui yksinäisenä pihapuussa ja jostain kauempaa kuului sammakkokuoron kurnutusta.

Meerin syötyä aamupalan, sateen ropina oli hiljentynyt ja hän päätti lähteä ulos. Ulkona hän kuunteli, kuinka linnut pitivät konserttiaan. Ne lauloivat hyvästejä metsälle, sillä pian ne lähtisivät etelään talvehtimaan. Meerin astellessa polulla kahisivat jo puista irronneet lehdet hänen jaloissaan. Tuuli suhisi puissa ja lennätti lisää lehtiä metsään.

Polun vieressä kukki vielä muutamia kukkasia, joissa mehiläiset pörräsivät keräten hunajaa varastoihinsa. Pieni perhonen lepatti hiljaa Meerin vierellä, sekin oli vaistonnut syksyn saapumisen.

Joka paikassa tuoksui raikkaalle ja alkavalle syksylle. Meeri poimi muutama puolukan suuhunsa. Puolukat olivat Meerin herkkua. Meeri ajatteli, että kesä oli ollut ihana, mutta hän toivotti myös syksyn tervetulleeksi.